

projectbeschrijving voor de leerkracht

PROJECT SYMBOLISCHE VERHALEN

Leerlijn Erfgoed | Thema Verhalen | Groep 1 en 2 | September 2018

Klaar voor de start?

- ✓ Gebruik de digitale versie van dit project.
- ✓ Download dit document op je computer voor het beste gebruik.
- ✓ We gaan ervan uit dat je kennis hebt van de [opzet van COH](#).
- ✓ Vraag bij de voorbereiding zo nodig hulp aan je interne cultuurcoördinator of je cultuurcoach (laat je informeren over de scholingsmogelijkheden).
- ✓ Bereid het project bij voorkeur samen met je collega's voor (vergeet de vakleerkrachten niet).
- ✓ Een bezoek aan een voorstelling, tentoonstelling of vaste collectie in een Haagse culturele instelling is van grote meerwaarde. Zie [CultuurSchakel](#) voor het actuele aanbod.
- ✓ Nodig als dat lukt een kunstenaar uit die betrokken wordt bij de uitvoering van het project. Zie [CultuurSchakel](#).
- ✓ Bedenk van tevoren bij welke onderdelen je ouders kunt inschakelen.
- ✓ Je mag het project 'op maat maken', mits je de fasen van het creatieve proces blijft doorlopen.
- ✓ Trek voor het hele project zes tot acht lesmomenten van 45 minuten uit.
- ✓ Kijk ook even op de [Facebookpagina](#) van Cultuuronderwijs op zijn Haags voor meer informatie en het gebruikersplatform.

Inhoudsopgave

1. Informatie.....	1
2. Introductie.....	3
3. Oriëntatie	3
4. Opdracht: Van ooievaars en leeuwen	5
5. Opdracht: Groen en geel	7
6. Opdracht: Mijn koninklijke wapen.....	9

1. Informatie

Lees ter voorbereiding van de COH-lessen onderstaande informatie over de invulling en het doel van het project en manieren om het project te promoten. Ook zijn hieronder de algemene benodigdheden en de begrippenlijst opgenomen.

Wat doen de leerlingen in dit project?

Waarom staat er een ooievaar op het stadswapen van Den Haag? In dit project gaat de leerling op onderzoek naar het verhaal achter het stadswapen van Den Haag en naar de kracht van symboliek. De leerling ontdekt het verhaal van de ooievaar, luistert naar fabels en verbeeldt zichzelf als dier. Hij onderzoekt de kleuren groen en geel als kenmerkende kleuren voor Den Haag en kiest de kleuren die hij bij zichzelf vindt passen. Tenslotte kijkt de leerling naar de symboliek achter de kroon in het wapen van Den Haag en kiest een eigen koninklijk symbool, om zijn fictieve rijk te vertegenwoordigen. Door een combinatie van zijn onderzoeken en het gemaakte werk komt de leerling tot een eigen koninklijk wapen met een karakteristieke vorm. Dit moet natuurlijk koninklijk worden gepresenteerd!

Waarom dit project?

Kinderen van deze leeftijd zijn erg gericht op afbeeldingen, mede omdat zij nog niet goed genoeg kunnen lezen. Verhalen worden ook verteld door middel van afbeeldingen. Door leerlingen in contact te brengen met het verhaal achter het stadswapen van Den Haag, ontdekken ze dat een verhaal ook 'gelezen' kan worden door goed naar afbeeldingen te kijken. Door kennis te nemen van de achterliggende gedachten achter het stadswapen van Den Haag ontdekken ze de kracht van symboliek en leren ze dat mensen zich ook kunnen uitdrukken door middel van symbolen en kleuren.

Doelen

In dit project worden bij de Introductie, de Oriëntatie en de Opdrachten steeds twee kennisdoelen en twee vaardigheidsdoelen benoemd. De volgende houdingsdoelen gelden voor het project in het algemeen:

- De leerling toont zich nieuwsgierig en proactief;
- Het kind kan positief-kritisch reflecteren op eigen werk en dat van anderen.

Promotie

Het project gaat meer leven als er ook buiten de klas aandacht voor is. Denk na over manieren om het project te promoten.

- Stel ouders op de hoogte van het museumbezoek of de komst van de 👉 kunstenaar in de klas.
- Maak foto's of filmpjes van de diverse presentatiemomenten en deel deze via de schoolwebsite, klassenapp of andere kanalen.

Algemene benodigdheden

Maak gedurende het hele project gebruik van de volgende ruimtes en materialen:

- klaslokaal of speellokaal
- muziekinstallatie en/of digibord
- digitaal foto- en filmtoestel
- (kleuren)printer
- postervellen en stiften voor de leerkracht om aantekeningen op te maken tijdens gesprekken in de klas

Begrippenlijst Nederlandse taal

Vaktaal

het logo
het stadswapen
de geschiedenis
de stadskleuren
de fabel
de collage
het vaandel

Algemene woorden

het symbool / het teken
de ooievaar
de vlag
de kroon
het gevoel
het kenmerk

Werkwoorden

bespreken
veranderen
toevoegen

2. Introductie

Kennisdoelen	De leerling maakt kennis met het stadswapen van Den Haag en doet kennis op over de achtergrond informatie van het wapen.
Vaardigheidsdoelen	De leerling benoemt en associeert wat er te zien is aan het Haagse stadswapen.

Benodigheden

- Er zijn geen extra materialen nodig naast de algemene benodigheden.

Aan de slag in de klas

Wat zie je?

1. School

De school heeft een naam en waarschijnlijk een bijpassend logo. Vaak wordt met dit logo iets verteld over de identiteit van de school. Bekijk en bespreek het logo van de school op het digibord. Zit er ook een verhaal achter het logo? Hoe lang bestaat de school, past het logo bij de naam?

2. Wijk

Een logo/ symbool is een soort getekende naam. Bespreek met de leerlingen of zij in de wijk nog meer logo's of plaatjes kennen die iets vertellen over een naam/ school/ winkel/ instelling.

3. Stad

Bekijk en bespreek het wapen van Den Haag zonder in eerste instantie te vertellen dat dit het wapen van Den Haag is. Laat de leerlingen benoemen en associëren wat er allemaal te zien is. Waar zou dit 'logo' bij kunnen horen?

Vertel dat het logo bij Den Haag hoort en eventueel dat Den Haag al een heel oude stad is en dat het logo ook al heel oud is.

Voor meer informatie over het wapen:

https://nl.wikipedia.org/wiki/Wapen_van_Den_Haag

3. Oriëntatie

Kennisdoelen	De leerling: <ul style="list-style-type: none"> • leert waarom een ooievaar in het Haagse stadswapen te zien is; • maakt kennis met een aantal fabels; • leert dat dieren centraal staan in fabels.
Vaardigheidsdoelen	De leerling: <ul style="list-style-type: none"> • n.v.t.

Benodigheden

- Er zijn geen extra materialen nodig naast de algemene benodigheden.

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste oriëntatie-onderdelen: het filosofisch gesprek en het uitvoeren van de eerste opdracht.

Het filosofisch gesprek

Voer naar aanleiding van de introductie een filosofisch gesprek. Stel hierbij (een aantal van) onderstaande vragen:

- Kun je een verhaal vertellen aan de hand van alleen tekens?
- Wat voel je bij kleuren als rood, geel, zwart, oranje en groen?
- Waar denk je aan bij oranje en groen?
- Vind je rood een fijne kleur of geen fijne kleur?
- Kun je door middel van tekens duidelijk maken of je bijvoorbeeld boos / blij / verdrietig of het ergens mee eens bent?

Oriëntatieopdracht

Doorloop in deze opdracht onderstaande stappen:

1. In het wapen van Den Haag zijn verschillende dieren te zien; de ooievaar en twee leeuwen. De dieren vertellen iets over (de geschiedenis van) de stad. Vertel het verhaal van de ooievaar en de leeuwen.

Achtergrondinformatie:

De keus voor de ooievaar als wapendier kan verklaard worden uit het feit dat deze vogel algemeen als een geluksbrenger werd gezien. De ooievaar beschermde huis en haard tegen blikseminslag en brand. Ook werd de ooievaar gezien als symbool van vruchtbaarheid en brenger van nieuw leven. Tot op de dag van vandaag prijkt hij op geboortekaartjes of staat hij in de tuin van een familie waar net gezinsuitbreiding is geweest.

Een andere variant van het ontstaansverhaal over de Haagse ooievaar, welke kan verklaren dat het dier het symbool van de stad is geworden, is te vinden op:

<http://www.verhalenbank.nl/items/show/43737>

Waarom de leeuwen precies in het wapen staan, wordt niet uitgelegd. Ze houden het schild vast en het zijn sterke koninklijke dieren.

2. Dieren spreken tot de verbeelding en staan vaak symbool voor bepaalde eigenschappen. Deze rol hebben ze in dierenfabels altijd: de slimme vos, de bange haas, de slome schildpad, de gemene kraai, de wijze uil, etc.

Lees een aantal fabels voor uit bijvoorbeeld *Boven in de groene linde zat een moddervette haan* van Martine van Rooijen: <https://www.gottmer.nl/kinderboeken/leeftijd/6/boven-in-de-groene-linde-zat-een-moddervette-haan.html>

Op Vimeo.com zijn ook animaties geïnspireerd op deze fabels te vinden:

<https://vimeo.com/channels/dierenfabels/114532936>

Reflectievragen

- Wist je dat de school een logo heeft? Vertel.
- Vind je het logo van de school goed bij de school passen? Vertel.
- Had je het stadswapen al eens eerder gezien? Vertel.
- Op welke plekken in de stad is het wapen vooral te vinden?
- Waarom vertellen mensen verhalen met dieren erin?
- Welke fabel vond je het mooiste? Vertel.
- Snap je waarom dieren symbool staan voor bepaalde eigenschappen?

4. Opdracht: Van ooievaars en leeuwen

In deze eerste opdracht van dit project staat het Haagse stadswapen centraal. De leerlingen onderzoeken diverse logo's en symbolen en ontdekken de herkomst van de afbeeldingen in het Haagse stadswapen. Op basis van de dieren die voorkomen op het stadswapen, luisteren de leerlingen naar diverse fabels en ontdekken dat dieren centraal staan in deze verhalen. In de uitvoerende fase verbeelden de leerlingen in tekeningen en/of collages zichzelf als hun lievelingsdier en bedenken hier verhalen bij. Tijdens de presentatie kunnen de leerlingen hun tekeningen en/of collages laten zien en hun verhalen erbij vertellen.

Kennisdoelen	De leerling ontdekt dat het logo van de Haagse ooievaar overal in Den Haag te vinden is door een aantal foto's te bekijken.
Vaardigheidsdoelen	De leerling: <ul style="list-style-type: none"> • maakt een tekening en/of collage waarin hij zichzelf als dier verbeeldt; • bedenkt een verhaal bij zijn gemaakte tekening en/of collage.

Benodigdheden

- geprinte exemplaren van een selectie foto's van het Haagse ooievaar logo (optioneel)
- tekenmaterialen
- collagematerialen (tijdschriften, lijm, scharen, papier)

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste onderdelen binnen elke projectopdracht: onderzoek, uitvoeren, presenteren en evalueren.

Onderzoek

Doorloop in deze opdracht onderstaande stappen:

Oh oh ooievaar

1. Bekijk en bespreek een aantal van de foto's op de website HTMfoto.net:
  - o <http://www.htmfoto.net/algemeen/tonen2.php?pagina=1186577486>
  - o <http://www.htmfoto.net/algemeen/tonen2.php?pagina=1187170038>
  - o <http://www.htmfoto.net/algemeen/tonen2.php?pagina=1187787180>
  - o <http://www.htmfoto.net/algemeen/tonen2.php?pagina=1188390683>
  - o <http://www.htmfoto.net/algemeen/tonen2.php?pagina=1189168964>
  - o <http://www.htmfoto.net/algemeen/tonen2.php?pagina=1189776278>
  - o <http://www.htmfoto.net/algemeen/tonen2.php?pagina=1191752852>
  - o <http://www.htmfoto.net/algemeen/tonen2.php?pagina=1195051091>
  - o <http://www.htmfoto.net/algemeen/tonen2.php?pagina=1196172252>
  - o <http://www.htmfoto.net/algemeen/tonen2.php?pagina=1196860644>

De ooievaar is overal in de stad Den Haag te vinden. Het logo prijkt op vele gebouwen, wegwijzers en torenspitsen. Fotograaf Frans Schmit heeft de aanwezigheid van dit iconische symbool in de stad zoveel mogelijk op de foto gezet. Ook schreef hij het boek *De Haagse ooievaar* met achtergronden over het symbool.

Wat valt de leerlingen op aan de afbeeldingen? Welke verschillen zien ze?

2. Bespreek met de leerlingen welke dieren ze bij zichzelf vinden passen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan eigenschappen en uiterlijk. Laat iedere leerling voor zichzelf een of twee dieren kiezen waarvan ze vinden dat die goed bij hen passen.

Reflectievragen

- Waar kom je de leeuw als symbool nog weleens meer tegen?
- Lijkt de leeuw op de ooievaar?
- Zouden zij in hetzelfde verhaal kunnen voorkomen?
- Waarom koos je dit dier/ deze dieren? Waarom passen ze bij je?

Uitvoeren

De leerlingen gaan nu zelf aan de slag met de dieren die ze kozen. Ze bedenken hoe ze de dieren willen uitbeelden en hoe ze eruit moeten zien.

Vraag de leerlingen een tekening te maken of plaatjes te zoeken en deze in een collage te verwerken.

Reflectievragen

- In hoeverre is je tekening of collage gelukt?
- Wat doet je dier in je werk? Vertel.
- Ben je tevreden met je keuze voor het dier of zou je eigenlijk willen veranderen of toevoegen?

Presenteren

Maak een keuze uit onderstaande opdrachten om gemaakt werk te presenteren:

- De leerlingen vertellen ieder het verhaaltje van hun dier(en).
- Hang de werkstukken in de klas op en bewaar ze voor de volgende deelopdrachten.
- Leerlingen raden naar het verhaal achter elkaars werkstukken. Vervolgens wordt gekeken of dit overeen komt met het oorspronkelijke idee.
- De leerlingen werken samen in groepjes. Ze kiezen één verhaal uit, dat ze vervolgens samen uitbeelden voor de rest van de groep.

Reflectievragen

- Welk verhaal verraste je het meest?
- Welk dier vond je echt goed passen bij je klasgenoot?
- Welke dieren zijn er vaak getekend? Hoe komt dat denk je?
- Zijn de verhalen over de dieren dan steeds hetzelfde of verschillen ze?

Evaluëren

Bespreek met uw leerlingen het doorlopen proces aan de hand van onderstaande vragen:

- Kunnen de leerlingen iets navertellen over het stadswapen van Den Haag?
- Wat vinden ze ervan dat de ooievaar bij de stad Den Haag hoort?
- Welk dier zou nog meer bij Den Haag passen?
- Heb je wel eens een ooievaar in het echt gezien?
- Konden zij het verhaal achter elkaars werkstukken raden en/of navertellen?

5. Opdracht: Groen en geel

In deze tweede opdracht staan de Haagse kleuren groen en geel centraal. De leerlingen doen kennis op over de herkomst van deze kleuren en ontdekken dat deze kleuren overal in Den Haag terug te vinden zijn. In de uitvoerende fase maken de leerlingen een kleurcollage van hun lievelingskleuren met verschillende materialen, vormen en patronen. Ze bedenken welke gevoelens en kenmerken het beste passen bij de kleuren die ze gekozen hebben. Tijdens de presentatie laten de leerlingen hun collages zien en vertellen waarom ze deze kleuren, materialen en vormen/patronen gekozen hebben

Kennisdoelen

De leerling:

- ontdekt dat de kleuren geel en groen echte Haagse kleuren zijn en overal in de stad terug te vinden zijn;
- ervaart dat kleuren gevoelens en kenmerken kunnen uitdrukken door voorbeelden van kleurtoepassingen te bekijken.

Vaardigheidsdoelen

De leerling:

- bedenkt nieuwe kleurcombinaties die passen bij Den Haag;
- maakt een kleurcollage van verschillende kleuren in verschillende vormen/patronen en benoemt gevoelens en kenmerken bij de kleuren.

Benodigdheden

- schilder -en tekenmaterialen
- collagematerialen (tijdschriften, lijm, scharen, papier)
- verschillende lapjes stof

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste onderdelen binnen elke projectopdracht: onderzoek, uitvoeren, presenteren en evalueren.

Onderzoek

Doorloop in deze opdracht onderstaande stappen:

1. Bekijk nogmaals het wapen van Den Haag en bespreek de kleuren die gebruikt zijn. Toon vervolgens afbeeldingen op internet van de kleuren groen en geel in de stad (denk bijvoorbeeld aan ADO Den Haag, sommige trams en stadsfietsen, en de vlag van de stad).

Bespreek eventueel ook dat oorspronkelijk werd gedacht dat de kleuren van de stad zwart en geel waren. De in 1883 opgerichte voetbalclub HVV heeft dan ook nog altijd deze kleuren in gebruik (zie: <http://www.haagsetijden.nl/entry/236/nieuwe-haagse-kleuren#.WJ3EMHeZPUg>).

2. Bespreek met de leerlingen welke kleurencombinatie zij zouden willen kiezen voor Den Haag. Welke vinden zij het meest vinden passen?
3. Laat tenslotte eventueel een kaart zien waarop de bodemsoorten in Den Haag en omgeving duidelijk zichtbaar zijn, bijvoorbeeld via de Haagse kaart: <http://www.haagsekaart.nl/10/theme/wonen/?themeld=20&mapId=22>
Vraag de leerlingen wat hen daaraan opvalt en waar zij buiten de kleuren groen en geel zoal tegenkomen (bijvoorbeeld strand en bos). Sommigen beweren namelijk dat de oorsprong van de stadskleuren samenhangt met de scheiding van de stad in zand- en veengrond.

Reflectievragen

- Kunnen kleuren iets vertellen?
- Kunnen kleuren je een gevoel geven?
- Wat voor gevoel krijgen ze bij de kleuren van Den Haag?
- Wat is de kleur van Nederland (oranje)? Zit deze kleur in de vlag van Nederland?

Uitvoeren

Doorloop in deze opdracht onderstaande stappen:

1. Bekijk en bespreek de video over kleuren: <https://vimeo.com/132121995>
2. Bespreek met de leerlingen welke kleuren zij bij zichzelf vinden passen en welke gevoelens daarbij horen.
3. Vraag de leerlingen een aantal kleuren te kiezen die ze bij zichzelf vinden passen en laat hen de gekozen kleuren op een velletje wit papier aanbrengen met potlood, stift of verf. Help de leerlingen steekwoorden voor het gevoel/ kenmerk bij elke kleur te noteren.
4. Vraag de leerlingen nogmaals naar hun gekozen kleuren te kijken en er maximaal vier uit te selecteren.
5. Geef de leerlingen de opdracht op A4 formaat karton met vloeipapier of lapjes stof een collage te maken met de gekozen kleuren. Laat hen ook nadenken over vormen en patronen.

Reflectievragen

- Waarom heb je deze kleuren gekozen voor het ontwerp?
- Zou je het een goed idee vinden als iedereen zijn eigen kleuren zou hebben?
- Waarom kunnen kleuren iets vertellen over iemand of iets?

Presenteren

De leerlingen vertellen ieder waarom ze de kleuren hebben gekozen aan de hand van hun collage, en waarom ze voor een bepaald patroon of vorm hebben gebruikt.

Reflectievragen

- Welke kleuren zijn het meest gebruikt? Waarom denk je?
- Kon je nog makkelijk navertellen waarom je de kleuren had gekozen? Vertel.
- Heb je de gekozen kleuren ook thuis op jouw slaapkamer? Vertel.
- Welke kleuren zou je kiezen voor je vader of je moeder?

Evalueren

Bespreek met uw leerlingen het doorlopen proces aan de hand van onderstaande vragen:

- Kunnen zij aangeven wat kleuren voor signaal kunnen afgeven of welke emotie zij kunnen oproepen?
- Waren de leerlingen tevreden over hun collage? Waarom wel/niet?
- Hoe was het om te werken met gekleurde stof of papier?
- Kan kleur symbool staan voor iets? Hoe?

6. Opdracht: Mijn koninklijke wapen

Kennisdoelen

De leerling ontdekt dat de kroon ook een onderdeel is van het Haase stadwapen en waar de kroon naar verwijst.

Vaardigheidsdoelen

De leerling:

- maakt een koninklijk wapen en gebruikt hierbij de werkstukken uit opdracht 1 en 2 aangevuld met een kroon of vaandel;
- presenteert verkleed als koning of koningin zijn gemaakte wapen aan publiek.

Benodigdheden

- teken -en schilders materialen
- collagematerialen (tijdschriften, lijm, scharen, papier)
- aanvullende materialen voor het maken van een kroon of vaandel

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste onderdelen binnen elke projectopdracht: onderzoek, uitvoeren, presenteren en evalueren.

Onderzoek

Net als de meeste andere Nederlandse stads- en provinciewapens bestaat ook het bovenste deel van het wapen van Den Haag uit een kroon. Bespreek met de leerlingen waar deze kroon naar zou kunnen verwijzen. Waarom past dit symbool goed bij de stad Den Haag?

Bekijk en bespreek vervolgens verschillende soorten kronen. Zie hiervoor bijvoorbeeld de lijsten met koninklijke en keizerlijke kronen op Wikipedia:

https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_royal_crowns

https://en.wikipedia.org/wiki/Imperial_crown

Wat valt de leerlingen op? Wat zijn overeenkomsten en verschillen?

Reflectievragen

- Hoe zou het komen dat er zoveel variatie is in kronen?
- Is een kroon een iets dat je elke dag op je hoofd zou zetten? Wat wil de drager ermee uitdragen?
- Lijken de verschillende kronen veel op elkaar? Waarin verschillen ze en waarin zijn ze hetzelfde?
- Welke kroon vind je het mooiste? Waarom?

Uitvoeren

De leerlingen stellen zich nu voor dat ze van koninklijke bloede zijn en een eigen rijk hebben. Voor dit rijk maken zij een wapen, met de gemaakte producten uit deelopdracht 1 en 2. De kleurencollage gebruiken zij als achtergrond, de dieren krijgen daarop een plek. Ze vullen hun wapen aan met een koninklijk symbool, zoals het kroontje op het wapen van Den Haag. Het wapen kan rechthoekig van vorm zijn, maar ook bijvoorbeeld de vorm van een vaandel hebben. Of iets anders?

Help de leerlingen eventueel een aantal kernwoorden bij hun wapen te schrijven.

Reflectievragen

- Passen de kleuren, dieren en kroon goed bij elkaar?
- Is het wapen herkenbaar als jouw wapen?
- Wat zou je eventueel nog willen aanpassen?

Presenteren

Stel alle wapens tentoon. Laat de leerlingen koninklijk verkleed komen en nodig ouders uit op koninklijke visite. Laat de leerlingen vertellen het verhaal over hun rijk en het bijpassende wapen.

Reflectievragen

- Zijn er overeenkomsten tussen de verschillende wapens? Hoe zou dit komen?
- Kun je aan alle wapens zien bij wie ze horen?
- Welk wapen verraste je het meest?
- In welk rijk zou jij wel willen wonen?

Evalueren

Besprek met uw leerlingen het doorlopen proces aan de hand van onderstaande vragen:

- Bij wie zou jouw wapen nog meer kunnen passen?
- Passen sommige wapens goed bij elkaar? Zijn er groepjes te maken? Waarom wel of niet?
- Welke kleuren, dieren en vormen zijn het meest gekozen? Waar zou dat door kunnen komen?
- Hoe ben je tot je keuzes gekomen?

